

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

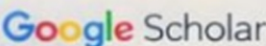
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)
Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)
Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)
Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)
Kusainov Xalel Xaymullievich – i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)
Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)
Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)
Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)
Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)
Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)
Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)
Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)
Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)
Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)
Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)
Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)
Kolossova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik
Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor
Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor
Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor
Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor
Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor
Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor
Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent
Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent
Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent
Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent
Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent
Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)
Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)
Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)
Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Moliya, kredit va investitsiya
Finance, credit and investment
Финансы, кредит и инвестиции

INVESTITSION SEZGIRLIK KONSEPSIYASI ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNING HUDUDIIY OMILLARINI TAHLIL QILISHNING NAZARIY ASOSLARI

Nabiyev Olimjon Abdisalomovich

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ БЕДНОСТИ НА ОСНОВЕ КОНЦЕПЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТИ

Набиев Олимжон Абдисаломович

THEORETICAL FOUNDATIONS FOR ANALYZING TERRITORIAL FACTORS OF POVERTY BASED ON THE CONCEPT OF INVESTMENT SENSITIVITY

Nabiyev Olimjon Abdisalomovich

Received: April 2, 2026 Revised: April 7, 2026 Accepted: April 9, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Mazkur maqolada kambag‘allik nazariyalarida mintaqaviy omilning evolyutsiyasi – an’anaviy “joyning muhimligi” yondashuvidan zamonaviy “investitsion sezgirlik” tushunchasigacha bo‘lgan rivojlanish yo‘li tahlil qilinadi. Maqolada “joyga asoslangan” (place-based) siyosatning nazariy asoslari, mintaqaviy nomutanosibliklarning mustahkamlanish mexanizmlari hamda investitsiyalarning kambag‘allikni qisqartirishga ta’sir samaradorligini belgilaydigan asosiy determinantlar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: kambag‘allik nazariyalari, mintaqaviy omil, joy muhimi, joyga asoslangan siyosat, investitsion sezgirlik, mintaqaviy nomutanosiblik, kambag‘allik tuzog‘i.

Аннотация: В данной статье анализируется эволюция регионального фактора в теориях бедности – от традиционного подхода «важность места» (place matters) до современного понятия «инвестиционная чувствительность». В статье освещаются теоретические основы «пространственно-ориентированной» (place-based) политики, механизмы закрепления региональных диспропорций, а также основные детерминанты, определяющие эффективность влияния инвестиций на сокращение бедности.

Ключевые слова: теории бедности, региональный фактор, важность места, пространственно-ориентированная политика, инвестиционная чувствительность, региональная диспропорция, ловушка бедности.

Abstract: This article analyzes the evolution of the regional factor in poverty theories – from the traditional “place matters” approach to the modern concept of “investment sensitivity.” The article highlights the theoretical foundations of place-based policies, the mechanisms of reinforcement of regional disparities, and the main determinants that determine the effectiveness of investments in reducing poverty.

Keywords: poverty theories, regional factor, place matters, place-based policy, investment sensitivity, regional disparity, poverty trap.

■ KIRISH

Kambag'allik muammosi insoniyat tarixidagi eng murakkab va ko'p qirrali ijtimoiy-iqtisodiy hodisalardan biri bo'lib, uning nazariy asoslari turli davrlarda, turli maktablar va yo'nalishlar doirasida shakllangan. Kambag'allik dastlab iqtisodiy hodisa sifatida tushunilgan bo'lib, "kambag'allik – bu shaxs yoki oilaning daromadi jamiyatda qabul qilingan turmush darajasiga erisha olmayotgan holati" deb ta'riflangan. Amartya Sen esa bu tushunchani kengaytirib, kambag'allikni nafaqat daromadlarning pastligi, balki imkoniyatlarning cheklanganligi sifatida talqin qilgan⁴⁰.

So'nggi o'n yilliklarda kambag'allik tadqiqotlarida muhim paradigmatic o'zgarish ro'y berdi: kambag'allik endi faqat "odamlar" (people) bilan bog'liq muammo sifatida emas, balki "joylar" (places) bilan bog'liq tizimli hodisa sifatida ham o'rganila boshlandi. Kambag'allik geografiyasi (poverty geography) inson geografiyasining bir tarmog'i sifatida kambag'allikning geografik qonuniyatlari, tarqalish xususiyatlari, areal turlari va evolyutsion mexanizmlarini, shuningdek, uning geografik muhit bilan bog'liqligini tadqiq qiladi. Ushbu yo'nalishning asosiy g'oyasi – "joy muhimligi" tamoyili bo'lib, u kambag'allikni tushunish va unga qarshi kurashishda hududning o'ziga xos geografik, iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi.

Shu bilan birga, amaliyot shuni ko'rsatadiki, mintaqaviy rivojlanish strategiyalarida "Joyning muhimligi" yondashuvining o'zi etarli emas. Hududlarning taraqqiyotiga ta'sir etuvchi eng muhim mexanizmlardan biri – bu investitsiyalar. Biroq barcha investitsiyalar bir xil samaraga ega emas; ularning ta'siri hududning "investitsion sezgirligiga", ya'ni qo'yilgan mablag'larni real iqtisodiy o'sish va kambag'allikni qisqartirishga aylantira olish qobiliyatiga bog'liq. Aynan shu nuqtada "Joyning muhimligi" va "investitsion sezgirlik" tushunchalari o'zaro bog'lanadi: joyning xususiyatlari uning investitsion sezgirligini belgilaydi, investitsiyalar esa joyning taraqqiyot yo'nalishini shakllantiradi.

■ TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kambag'allik muammosi bir qancha nazariy maktablar doirasida o'rganilgan bo'lib, ularning har biri bu hodisaning turli jihatlarini ochib beradi. Neoklassik iqtisodiy nazariya kambag'allikni asosan resurslarning cheklanganligi va bozor mexanizmlarining nomukammalligi bilan izohlaydi. Bu yondashuvga ko'ra, iqtisodiy o'sishning umumiy sur'ati oshishi bilan kambag'allik darajasi tabiiy ravishda pasayishi kerak. Biroq empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab mamlakatlarda yalpi ichki mahsulotning o'sishi

kambag'allikning qisqarishiga olib kelmaydi. Masalan, Sahroi Kabirdan janubiy Afrikada YaIM o'sishining o'zi kambag'allik darajasini pasaytirishda etarli bo'lmagan⁴¹.

Strukturalistik nazariyalar kambag'allikni iqtisodiy tizimning tarkibiy nomutanosibliklari, "markaz" va "periferiya" o'rtasidagi munosabatlar nuqtai nazaridan tahlil qiladi⁴². Ushbu nazariyalarga ko'ra, notekis rivojlanish – ba'zi hududlar boshqalarga qaraganda tezroq o'sishining tabiiy natijasi bo'lib, bu jarayon o'z-o'zini mustahkamlovchi spiral shaklida davom etadi. Boshqacha aytganda, rivojlangan hududlar yanada boyib, qoloq hududlar esa yanada qashshoqlashadi. "Joyning muhimligi" tamoyilining amaliy ifodasi "joyga asoslangan" (place-based) siyosatdir. An'anaviy "joyga befarq" yondashuvlardan farqli o'laroq, joyga asoslangan siyosat har bir mintaqaning o'ziga xos muammolari va imkoniyatlarini hisobga oladi. Bu siyosat markazlashtirilgan umumiy dasturlardan voz kechib, qoloq mintaqalarning xususiyatlariga moslashtirilgan chora-tadbirlarni va ularga vakolatlarni berishni nazarda tutadi.

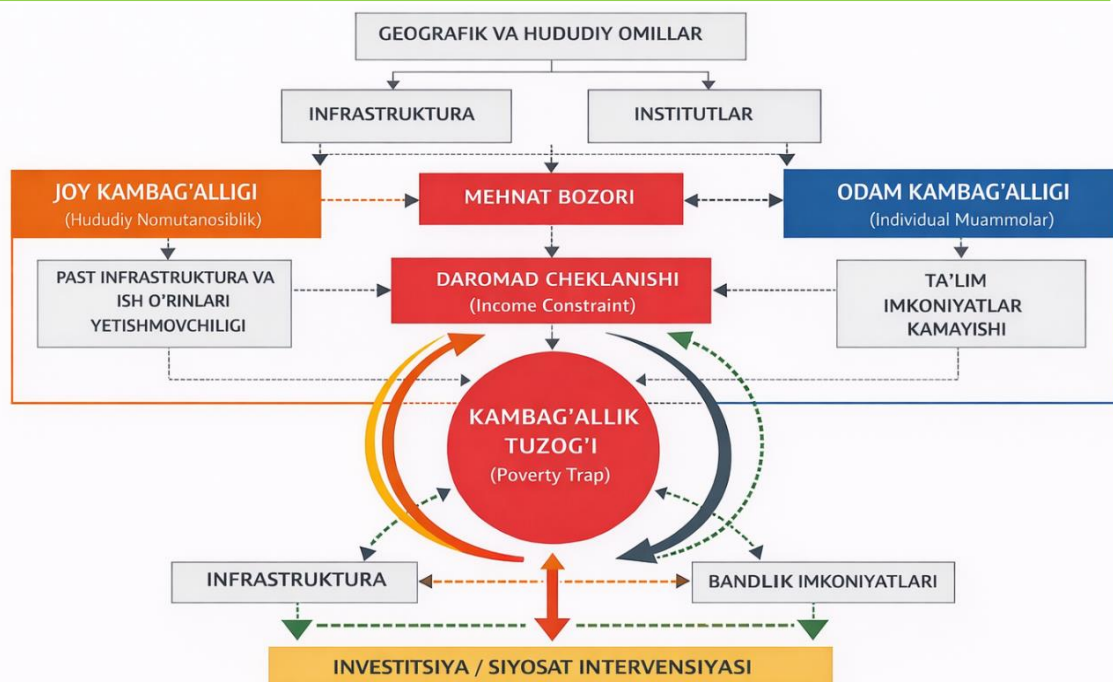
Joy(hudud)ga asoslangan siyosatning asosiy g'oyasi shundan iboratki, hududlarning rivojlanishidagi nomutanosibliklar chuqur tarkibiy sabablarga ega bo'lib, ularni oddiy bozor mexanizmlari orqali bartaraf etish mumkin emas. Ko'pgina qoloq hududlarda mavjud resurslar "tuzoqqa tushgan" holatda bo'ladi – ular ishsizlik yoki to'liq bo'lmagan bandlik holatida qoladi, chunki o'zgarish yo'llaridagi noaniqlik va bunga qarshi kuchli manfaatlar mavjud.

Yevropa Ittifoqining "Birdamlik siyosati" joyga asoslangan yondashuvning eng yirik namunasidir. Bu siyosat markaziy reja asosida emas, balki mahalliy ehtiyojlarga asoslangan holda qiyin ahvoldagi hududlarga investitsiyalarni yo'naltiradi. Shuningdek, pandemiya, geosiyosiy keskinliklar va sun'iy intellekt kabi yangi texnologiyalar qiymat yaratiladigan joylarni o'zgartirishi munosabati bilan joyga asoslangan strategiyalarga qiziqish yana ortib bormoqda. "Joyning muhimligi" yondashuvi mintaqaviy nomutanosibliklarning nafaqat mavjudligini, balki ularning o'z-o'zini mustahkamlash mexanizmlarini ham ochib beradi. Qoloq mintaqalar odatda quyidagi xususiyatlarga ega: past daromadlar, sekin o'sish, xizmatlardan foydalanish imkoniyatining cheklanganligi, moliyaviy inklyuziya va xususiy investitsiyalarning past darajasi, yomon infratuzilma va kam sonli yaxshi ish o'rinlari. Ular etakchi shahar markazlaridan iqtisodiy va jismoniy jihatdan uzoqda joylashgan bo'lishi mumkin, bu esa odamlarning ko'chishi yoki yaxshi bozorlarga ulanishini qiyinlashtiradi.

⁴⁰Yang Zhou, Yansui Liu. The geography of poverty: Review and research prospects. *Journal of Rural Studies* Volume 93, July 2022, Pages 408-416. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0743016718303899?via%3Dihub>

⁴¹Opeoluwa Adeniyi Adeosun, Philip Akani Olomola, Mosab I. Tabash, Suhaib Anagreh. Investment and inclusive growth in sub-Saharan Africa. *African Journal of Economic and Management Studies*. Volume 13, Issue 4, 22 March 2022, Pages 525-550. <https://www.sciencedirect.com/org/science/article/abs/pii/S2040070522000267>

⁴²Diydor Berdiklichev, Ikuko Uochi. Mulohaza. O'zbekistonda kambag'allik: raqamlar, tendensiyalar va muammolar. <https://www.gazeta.uz/oz/2025/08/23/poverty/>

1-rasm. “Joyning muhimligi” paradigmasi asosida kambag‘allikning tizimli va investitsion boshqaruv modeli⁴³

Ammo eng muhimi shundaki, bu xususiyatlar bir-birini mustahkamlab, “kambag‘allik tuzog‘i”ni (poverty trap) hosil qiladi. Past daromadlar investitsiyalarni jalb qilmaydi, investitsiyalarning yo‘qligi ish o‘rinlari yaratilmasligiga olib keladi, ish o‘rinlarining yo‘qligi esa daromadlarning yanada past bo‘lishiga sabab bo‘ladi. Bu “aylanib qolgan doira”ni uzish tashqi aralashuv va maqsadli siyosatni talab qiladi.

Natijalar. Investitsiyalar – xususan, infratuzilmaga, ta’limga, sog‘liqni saqlashga va ishlab chiqarishga yo‘naltirilgan investitsiyalar – kambag‘allikni qisqartirishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. Biroq bu bog‘liqlik har doim ham to‘g‘ri va bir xil darajada namoyon bo‘lavermaydi.

Janubiy Afrika iqtisodiyotlari misolida olib borilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, energetika va transport sohasidagi davlat-xususiy sheriklik investitsiyalarining kambag‘allik va uning og‘irligini qisqartirishga qo‘shgan hisssasi juda kichik bo‘lib, bu investitsiyalarning kambag‘allikka bevosita ta’siri ahamiyatsiz darajada ekanligini anglatadi⁴⁴. Bu holat “investitsion sezgirlik” tushunchasining muhimligini ko‘rsatadi: hatto katta hajmdagi investitsiyalar ham, agar ular to‘g‘ri yo‘naltirilmasa va tegishli shart-sharoitlar mavjud bo‘lmasa, kambag‘allikni kamaytirishda samarasiz bo‘lishi mumkin. “Investitsion sezgirlik” tushunchasi mintaqaning qo‘yilgan investitsiyalarni real iqtisodiy o‘shish va kambag‘allikni qisqartirishga aylantira olish qobiliyatini ifodalaydi. Bu tushuncha ikki muhim jihatni o‘z ichiga oladi: birinchidan,

investitsiyalarning o‘zi qanchalik samarali ekanligi; ikkinchidan, mintaqaning ushbu investitsiyalarni “o‘zlashtira olish” qobiliyati.

Boshqa tomondan, Hindiston qishloq hududlari misolida olib borilgan empirik tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, ayniqsa yomg‘irli dehqonchilik hududlariga yo‘naltirilgan investitsiyalar kambag‘allikni qisqartirishda yuqori samaradorlikka ega⁴⁵. Bu holat investitsiyalarning natijadorligi mintaqaning iqlimiy, geografik va iqtisodiy xususiyatlariga sezilarli darajada bog‘liqligini tasdiqlaydi.

“Investitsion sezgirlik” tushunchasi iqtisodiy adabiyotda ko‘pincha investitsiyalarning foiz stavkasi yoki daromad o‘zgarishiga reaksiyasi sifatida talqin etilsa-da, so‘nggi tadqiqotlarda ushbu atamani mintaqaning jalb qilingan investitsion resurslarni real iqtisodiy o‘shish va kambag‘allikni qisqartirishga aylantirish qobiliyati sifatida qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatmoqda. Ushbu yondashuv ikki muhim jihatni ajratib ko‘rsatadi:

birinchidan, investitsiyalarning bevosita samaradorligi (ya’ni qo‘shilgan har bir investitsiya birligining marjinal unumdorligi, YaIM o‘shishiga hisssasi va bandlik multiplikatori);

ikkinchidan, mintaqaning absorbsion sig‘imi – bu institutsional sifat, infratuzilma rivojlanganligi, inson kapitali darajasi, boshqaruv samaradorligi, korrupsiyaga qarshi kurash va ijtimoiy inklyuzivlik kabi omillar majmuasini o‘z ichiga oladi.

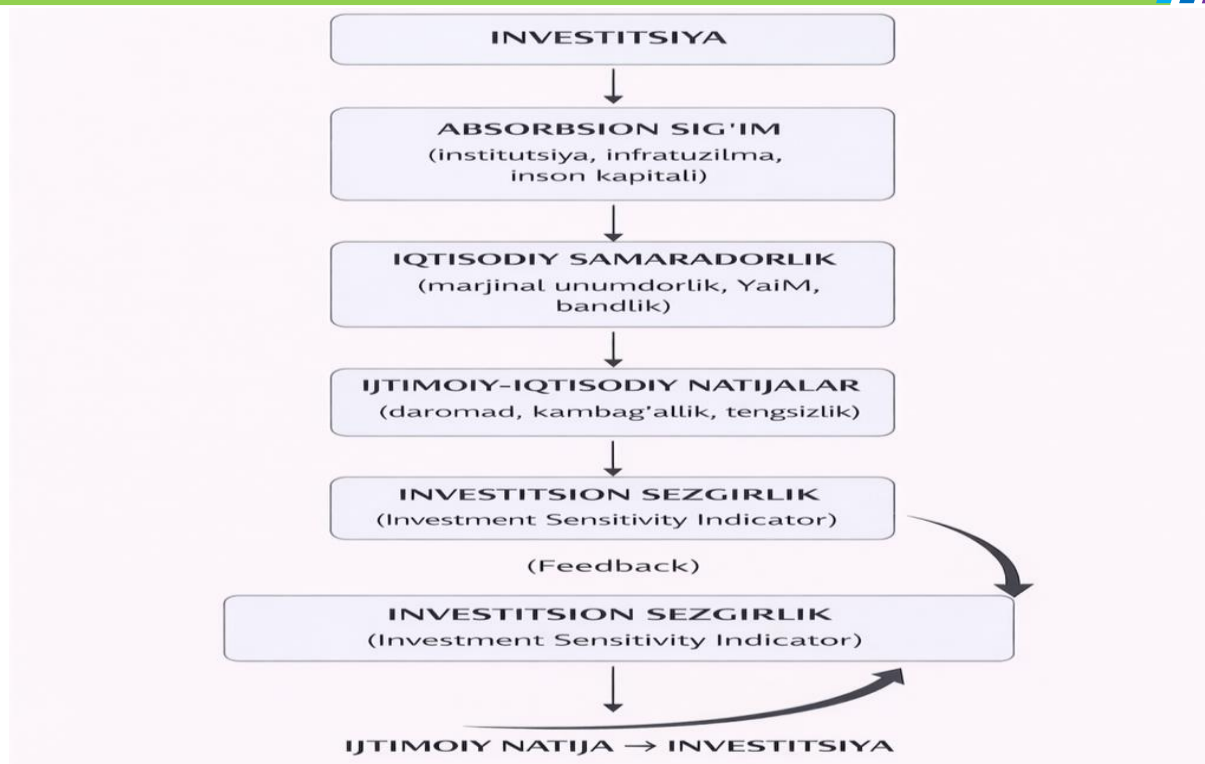
⁴³ Muallif ishlanmasi

⁴⁴ Mduduzi Biyase, Charles Shaaba Saba. Do Public-Private Partnership Investments Influence Poverty in Southern African Economies? A Panel VAR Approach. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pa.70117>

⁴⁵ Shenggen Fan, Peter Hazell, Sukhadeo Thorat (2000) “Government Spending, Agricultural Growth, and Poverty in Rural India” IFPRI – International Food Policy Research Institute)

<https://cgspace.cgiar.org/server/api/core/bitstreams/7d70f411-243f-4541-9b91-37a12d25f3a8/content>

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

2-rasm. Investitsion sezgirlikning ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya mexanizmi⁴⁶

Ushbu ikkinchi jihat aynan investitsiyalar keltirgan nominal foydani real daromad o'sishi, kambag'allik chegarasidan chiqish va tengsizlikni qisqarishiga aylantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, investitsion sezgirlikni yuqori bo'lgan mintaqalar, hatto nisbatan kam hajmdagi sarmoyalar hisobiga ham sezilarli ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga erisha oladi, aksincha, past sezgirlik esa katta investitsiyalarning ham "o'zlashtirilmay qolishi"ga, resurslarning isrof bo'lishi yoki faqat qisqa muddatli ta'sir ko'rsatishiga olib keladi. Shu sababli,

rivojlanayotgan hududlarda iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishi nafaqat investitsiyalar hajmini oshirish, balki aynan investitsion sezgirlikni oshiruvchi institutsional va tizimli islohotlarni (masalan, ta'lim sifati, er va mulk huquqining himoyasi, soliq tizimining shaffofligi) amalga oshirishdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbekiston iqtisodiyoti hozirda yuqori investitsion faollik bilan ajralib turibdi, ammo bu faollik bir qator omillarga juda sezgir bo'lib qolmoqda. Quyidagi jadvalda asosiy omillarning ta'sir yo'nalishlari jamlangan:

1-jadval.

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion sezgirlikni shakllantiruvchi omillar va ularning ta'sir mexanizmi⁴⁷

Omil	Hozirgi holat	Investitsion sezgirlikka ta'siri
Foiz stavkalari	Pul-kredit siyosatining qat'iyligi sharoitida asosiy stavka 14% darajasida shakllangan bo'lib, tijorat kreditlari stavkalari 20% dan yuqori diapazonda saqlanmoqda.	Juda yuqori sezgirlik. Yuqori foiz stavkalari investitsiya talabining foizga nisbatan elastikligini oshiradi hamda kapital qo'yilmalar hajmini cheklaydi, natijada investitsiyalar yuqori rentabelli loyihalar bilan chegaralanadi.
Iqtisodiy o'sish	2025-yilda YaIM o'sishi ~7.7% darajasida kuzatilgan bo'lib, 2026–2027-yillarda ~6.7% darajasida barqarorlashishi prognoz qilinmoqda.	Yuqori sezgirlik. Iqtisodiy o'sish ichki talabning kengayishi orqali investitsiya faolligini rag'batlantiradi, biroq o'sish sur'atlarining pasayishi investitsiya oqimlarining sekinlashishiga olib kelishi mumkin.
Islohotlar va investitsiya muhiti	Investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.	O'rtacha sezgirlik. Institutsional islohotlar investitsiya muhitining sifatini oshiradi, ammo qat'iy pul-kredit sharoiti ularning qisqa muddatli samaradorligini cheklashi mumkin.

⁴⁶ Muallaif ishlanmasi

⁴⁷ Muallif tomonidan tuzilgan

Jadvalda investitsion sezgirlikka ta'sir etuvchi omillar tizimli ravishda aks ettirilgan bo'lib, ularning ta'siri foiz elastikligi, talab dinamikasi va institutsional muhit orqali shakllanishi aniqlanadi. O'zbekistondagi investitsion sezgirlikni bir necha asosiy omilning murakkab o'zaro ta'siri orqali tushunish mumkin:

– Monetar siyosat va kredit resurslarining qimmatligi. Markaziy bank inflyatsiyani pasaytirish maqsadida asosiy stavkani 14% darajasida ushlab, qat'iy siyosat olib bormoqda. Bu siyosat o'z samarasini berib, 2025-yilda inflyatsiya 7,3% gacha pasaygan. Biroq, buning aksi sifatida kreditlar nihoyatda qimmatlashgan. 2025 yil dekabr holatiga ko'ra, iqtisodiyotdagi o'rtacha kredit stavkasi 22,9% ni tashkil etgan⁴⁸. Bu esa, ayniqsa, kichik va o'rta biznes uchun kiritilayotgan islohotlarga qaramay, moliyalashtirish imkoniyatlarini keskin qisqartiradi.

– Davlatning faol ishtiroki. Yuqoridagi jadvalda keltirilganidek, davlat 2026-yilda 782 ta yangi sanoat va infratuzilma loyihasini boshlashni rejalashtirmoqda. Davlatning o'zi eng yirik investorlardan biri sifatida faoliyat yuritmoqda. Bu holat iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashda, xususi sektor investitsiyalarining yuqori foiz stavkalariga nisbatan sezgirlikni yanada oshirishi mumkin.

– Tuzilmaviy o'zgarishlar va iqtisodiy o'sish. Iqtisodiyot xizmatlar va qurilish sohalari hisobiga barqaror o'sib bormoqda. Biroq, bu o'sish, shuningdek, ma'lum darajada investitsiya va eksport hisobiga ta'minlanmoqda⁴⁹. Demak, iqtisodiy o'sishning o'zi ham investitsiyalarga bog'liq bo'lib, bu o'zaro munosabat investitsiyalarning iqtisodiy sharoitlarga nisbatan sezgirlikni kuchaytiradi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion faollik ikki tomonlama va qisman qarama-qarshi makroiqtisodiy mexanizm ta'sirida shakllanadi. Bir tomondan, amalga oshirilayotgan tarkibiy islohotlar va nisbatan yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlari investitsiya talabini rag'batlantiruvchi muhim omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu holat investitsiyalarning pro-siklik xususiyatga ega ekanligini, ya'ni iqtisodiy o'sish va bozor kengayishiga nisbatan ijobiy reaksiyaga kirishini tasdiqlaydi.

Boshqa tomondan, inflyatsion bosimlarni jilovlashga qaratilgan qat'iy pul-kredit siyosati moliyaviy resurslar qiymatini oshirib, investitsiya faolligini cheklovchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu sharoitda investitsiya talabi foiz stavkalariga nisbatan yuqori elastiklikni namoyon etib, kapital qiymatining oshishi bilan bog'liq moliyaviy cheklovlar mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va investitsiyalarni kengaytirish o'rtasidagi muvozanat muammosini yuzaga keltiradi.

Natijada, O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalar dinamikasi assimetrik sezgirlik bilan

tavsiflanadi: iqtisodiy o'sish investitsiyalarni rag'batlantiruvchi omil bo'lsa, moliyalashtirish xarajatlarining oshishi kapital qo'yilmalar hajmini sezilarli darajada cheklaydi. Bu holat investitsion sezgirlikning bir yo'nalishli emas, balki iqtisodiy o'sish omillari va moliyaviy sharoitlarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanishini anglatadi.

Iqtisodiy siyosat nuqtai nazaridan, investitsion faollikning barqarorligini ta'minlash muvozanatli yondashuvni talab etadi. Xususan, pul-kredit siyosatini bosqichma-bosqich yumshatish, shuningdek, xususi sektor uchun moliyaviy resurslarning mavjudligi va arzonligini oshirish investitsiya sezgirlikni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, institutsional sifatni yaxshilash va moliyaviy bozorlarni rivojlantirish orqali investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish zarur.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Nabiyev Olimjon Abdisalomovich Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM / Набиев Олимжон Абдисаломович Негосударственное образовательное учреждение «Университет экономики и педагогики» / Nabiyev Olimjon Abdisalomovich Non-state Educational Institution "University of Economics and Pedagogy"

E-mail: nabievlim1984@gmail.com

ORCID: 0009-0009-0072-9356

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yang Zhou, [Yansui Liu](#). The geography of poverty: Review and research prospects. [Journal of Rural Studies Volume 93](#), July 2022, Pages 408-416. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0743016718303899?via%3Dihub>
2. Opeoluwa Adeniyi Adeosun, Philip Akani Olomola, Mosab I. Tabash, Suhaib Anagreh. Investment and inclusive growth in sub-Saharan Africa. [African Journal of Economic and Management Studies. Volume 13, Issue 4](#), 22 March 2022, Pages 525-550. <https://www.sciencedirect.com/org/science/article/abs/pii/S2040070522000267>
3. Diyodor Berdiklichev, Ikuko Uochi. Mulohaza. O'zbekistonda kambag'allik: raqamlar, tendensiyalar va muammolar. <https://www.gazeta.uz/oz/2025/08/23/poverty/>.
4. [Mduduzi Biyase](#), [Charles Shaaba Saba](#). Do Public-Private Partnership Investments Influence Poverty in Southern African Economies? A Panel VAR Approach. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pa.70117>
5. Shenggen Fan, Peter Hazell, Sukhadeo Thorat (2000) "Government Spending, Agricultural Growth, and Poverty in Rural India" IFPRI – International Food Policy Research Institute) <https://cgspace.cgiar.org/server/api/core/bitstreams/7d70f411-243f-4541-9b91-37a12d25f3a8/content>

⁴⁸ O'zbekiston Milliy axborot agentligi. Markaziy bank asosiy stavkani o'zgartirmadi. 18.04.2026. https://uza.uz/oz/posts/markaziy-bank-asosiy-stavkani-ozgartirmadi_812311

⁴⁹ World Bank Group. Jobs and Prosperity. Europe and Central Asia Economic Update. Office of the Chief Economist. Fall 2025. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/9b18a520-9e9a-4e71-af8d-cf04b499fa18/content>

6. O'zbekiston Milliy axborot agentligi. Markaziy bank asosiy stavkani o'zgartirmadi. 18.04.2026. https://uza.uz/oz/posts/markaziy-bank-asosiy-stavkani-ozgartirmadi_812311

7. World Bank Group. Jobs and Prosperity. Europe and Central Asia Economic Update. Office of the Chief Economist. Fall 2025. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/9b18a520-9e9a-4e71-af8d-cf04b499fa18/content>

8. Аржаев, Ф. И., Андрюхин, В. Ю., & Усов, Д. В. (2022). Теоретические основы моделирования

системной бедности на примере Центральной Азии. Вестник МГИМО-Университета.

9. Facchini, G., Neundorff, A., Pardos-Prado, S., & Testa, C. (2025). Regional economic conditions, relative deprivation, and political resentment. NICEP Working Paper.

10. Gavilanes, D. A., et al. (2026). The Infrastructure Paradox in Ecuador: Public Investment and the Persistence of Territorial Disparities. *Economies*, 14(4), 139

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz